

SZILÁGYI ÉVA*

Az Egyesült Királyság uniós politikájának dilemmái: integráció vagy elszigetelődés?

Az Európai Unió monetáris integrációs programjának harmadik fázisában, a közös valuta végleges, kizárólagos fizetőeszközként való használatának első éveiben, az Unió történetében eddig legszélesebb körű, tíz ország csatlakozását érintő bővítését követő évben járunk.

Nagy-Britannia, egy vonakodó és erősen atlanti kötődésű uniós partner és kormánya viszonyát szándékozom bemutatni az integráció elmélyülésével kapcsolatban; vonakodó, külön magatartásának kül- és belpolitikai, történelmi, joggyakorlási hátterét is elemzem. Különös hangsúlyt fektetek a monetáris unió kialakításában tett szerepvállalására, ezen belül hosszabb elemzést szentelve az eurózónával kapcsolatos ellentmondásos viszonyának. A britek uniós politikájában szemtanúi lehetünk a gazdasági, bel- és külpolitikai érvek izgalmas összecsapásának.

A BRIT IDENTITÁSTUDAT JELLEMZÉSE

Ahhoz, hogy a brit nép európai integrációban betöltött szerepét megértsük, érdemes foglalkozni e meglehetősen külön jegyeket mutató nép jellemrajzával.

A britek meglehetősen bonyolult, sajátos jegyeket mutató emberek. A brit társadalom egy heterogén, osztály- és földrajzi különbségek által polarizált társadalom, ahol az osztálykülönbségek rendkívül nagy szerepet játszanak a társadalmi élet különböző területein. Fentről indulva említhetjük az „autentikus arisztokratákat” és a földbirtokos nemeseket. Utánuk következnek a középosztálybeliek, ahol felső-közép,

---

* BGF Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Kar, Salgótarjáni Intézete, Idegen Nyelvi tanszék, főiskolai tanársegéd.

középső-közép, és alsó-középosztályt lehet megkülönböztetni. Ezután következik a társadalmi ranglétrán a munkásosztály. Az északon élő angolok úgy vélekednek, hogy a munkásosztályon belül is további tagozódás figyelhető meg.

Az osztály fogalma mellett az angol társadalom legfigyelemreméltóbb strukturális szempontja a politika. A politikai csatározások legkedveltebb médiuma a sajtó, amely kiemelt szerepet játszik az angol emberek életében; az újságok példányszáma kétszer, háromszor akkora, mint az európai napilapok többségéé.

A különcnek nevezett angolok szinte büszkék másoktól különböző mivoltukra, s szívesen adnak kifejezést saját egyediségüknek. Az angolok bizonyos szavaknak szinte vallásosan szimbolikus jelentőséget tulajdonítanak. Napjainkban a „brüsszeli bürokrácia”, a „föderalizmus” és a „szuverenitás” kifejezések igen hatékony reakciókat váltanak ki az angolokból.

A brit szuverenitás-felfogás mélyen gyökerezik, alapját az képezi, hogy a király és a Parlament közötti évszázados küzdelem eredményeként a brit szuverenitás nem a nemzethez tartozik, hanem egy intézményhez: a Parlamenthez. A történelem során 1066 óta a szuverenitás külső forrását a Korona szimbolizálja Rómával és a pápával szemben, a kontinenstől való függetlenséget jelenti. A belső szuverenitás megtestesítője a Parlament a király hatalmával szemben. A külső és belső szuverenitás összekapcsolódása az alkotmányos monarchia hatalommegoszlásának elvében, a „Korona a Parlamentben” ölt testet.

A britek európai identitástudata gyengébb, mint a kontinens lakosaié. TIMOTHY GARTON ASH „Európai-e Britannia?” című 2001-ben megjelent tanulmányában sokoldalú elemzést ad az identitás kérdéséről. A brit identitás a szerző leírásában „... lassú, organikus növekedés története, amelybe beletartoznak az intézmények, a Common Law, a parlament és a szuverenitás egyedülálló koncepciója, amely a parlamentben található koronával jut kifejezésre...”¹

TONY BLAIR 2000 októberében Varsóban elmondott beszédében így jellemezte a brit népet: „...büszke és függetlenségének tudatában levő, szigetlakó nép, noha ereinkben sok európai vér folyik...”²

Britannia szigetjellege azonban kezd oldódni. Az viszont nem egyértelmű, hogy az európaizálódás, az amerikanizálódás vagy a globalizálódás kerül mindezek helyébe. Az amszterdami, nizzai szerződések felpuhították és megváltoztatták a brit szuverenitást. TIMOTHY GARTON ASH a brit identitásról szóló cikkében felteszi a kérdést, hogy ugyan elkötelezi-e magát Britannia teljes egészében az Európai Közösség és az Európa-projekt mellett? Saját kérdésére úgy válaszol, hogy ha Britannia teljes jogú és jó teljesítményű résztvevője akar lenni az Európa-projektnek, akkor európai identitásának mélyebbre kell hatolnia, illetve egyfajta, a közös ügy iránti érzelmi azonosulással kellene párosulnia.

HONNAN ERED A „VONAKODÓ PARTNER” ELNEVEZÉS?

Nagy-Britanniát gyenge európai identitással rendelkező országgként tartják számon. Az európai integrációs törekvések elemzői körében a „vonakodó partner” kifejezést alkalmazzák. 2003 őszén a brit lakosság 62%-a kizárólag nemzeti identitását

¹ T.G.Ash: „Európai-e Britannia?” - Európai Szemle, 2001/3.sz.42.o.

² T.G.Ash: i.m. 43.o.

hangsúlyozta, 32%-a nyilatkozott úgy, hogy európai identitással is rendelkezik (európai átlag: 40-47%).

Az újkori brit történelmi időszak a brit befolyás sikeres kiterjesztését jelentette. A XIX. században Nagy-Britannia hegemoniára tett szert az ipari termelés és a kereskedelem területén is. Ez a nagyhatalmi pozíciója az első világháborút követően enyhé hanyatlásnak indult. Az 1930-as években a Westminsteri Statútummal a „birodalmi preferenciák” rendszerét hozta létre és megteremtette a „sterling övezetet”. Ezt követően a szigetország hegemon státusza továbbra is fennmaradt, azonban az igazi világversenytől elszigetelődött, a globalizálódó munkamegosztásból kissé kimaradt.

A második világháború után a két szuperhatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió került előtérbe, Európa háborútól lerombolt, legyengített országai háttérbe szorultak. Ez időszakban Nagy-Britannia továbbra is igyekezett nagyhatalmi szerepet játszani, bár akkorra pozíciói lényegesen meggyengültek. 1948 után fejlődése újra megindult a MARSHALL-segély hatására. A segélyből a szigetország kapta a legnagyobb hányadot.

A második világháborút követően gyarmatbirodalma megóvását és „különleges kapcsolatát” az Amerikai Egyesült Államokkal előbbre valónak tartotta biztonsági és gazdasági megfontolásokból. Viszonylag későn kapcsolódott be az európai integrációs folyamatokba, ezért drága árat is fizetett, hiszen a közösségi politikák kereteit akkorra már meghatározták. A kontinensen megfogalmazott francia–német kezdeményezéseket fenntartással kezelte, mert nemzeti érdekeinek szolgálata miatt hagyományos egyensúlyozó politikát akart folytatni.

Nagy-Britannia vonakodó magatartásának hosszú története van, mindig is különleges önvédelmi pozícióból tekintett az európai integrációs törekvésekre. Földrajzi elszigeteltségéből, részben erős gazdasági, politikai, kereskedelmi pozíciójából eredően, másrészt sajátos nemzeti tudatának köszönhetően nem állt érdekében közeledni Európa többi országához. Ezt még kiegészítette birodalmi múltjából eredő szeparáltság tudata.

A második világháború végétől egészen a 60-as évek elejéig Nagy-Britannia világszerepét a CHURCHILL által „három ölelkező kör”-nek nevezett koncepció határozta meg.¹ Számos dolog hatására azonban e három tényező közül az atlanti kötődés bizonyult legmarkánsabbnak és legtartósabbnak, így vált az *atlantizmus* a brit külpolitika legmeghatározóbb tényezőjévé, melynek hatását mind a mai napig érzékelni lehet.

Amikor a nyugat-európai integrációs törekvések előtérbe kerültek, a brit magatartás kettős volt: elméletben támogatták az „Egyesült Európai Államok” gondolatát, azonban azt csak Nagy-Britannia nélkül óhajtották létrehozni. A SCHUMAN-terv lerakta az EGK alapkövét, s 1951-ben aláírták az ESZAK-ról szóló szerződést, amiben a britek nem vettek részt.

A brit magatartás a PLEVEN-tervet (1950) illetően sem volt más, mert egy integrált, több nemzetiségű európai hadsereg felállítása ellen érveltek, ebben is a szupranacionalitás eszméjét vélték felfedezni. Másrészt nem akarták veszélyeztetni a kiépülőben levő NATO-struktúrát.

---

¹ A „három kör” az atlanti térséggel, azaz az USA-val fennálló kapcsolatot, a brit Nemzetközösséghez fűződő viszonyt és az Európával kialakítandó összefonódást jelentette.

Elszigetelődésének következő jelentős momentuma az volt, amikor 1957. március 25-én Rómában aláírták az EGK-t és az EURATOM-ot létrehozó szerződéseket, s az Egyesült Királyság nemet mondott, mikor felkérték a csatlakozásra. A csatlakozás helyett az EFTA létrehozása mellett döntött, ahol szabadkereskedelmi együttműködés keretein belül hat másik, az EGK-ból kimaradt nyugat-európai állammal fűzte szorosabbra kapcsolatait.

Az ötvenes években vezető gazdasági, politikai, kereskedelmi pozíciója nem indokolta az integrációs törekvésekhez való csatlakozást. 1953-ban, a világkereskedelemben való részvétele 19,8% volt, a világ ipari termeléséből való részesedése pedig 8,6%. Az ötvenes évek második felében az országot számos megrázkódtatás érte. A sterling övezet bomlásnak indult, az Egyesült Államoktól való függés növekedni kezdett. A hatvanas években újabb nehézségekkel szembesült gyarmatbirodalmának szétesése következtében. Ezután felgyorsult Nagy-Britannia gazdasági hanyatlása. Az egymást váltó kormányok fokozatosan kezdték felismerni az európai együttműködéshez való alkalmazkodás szükségességét.

A sikeres és mélyülő európai integráció láttán a hatvanas években kétszer adta be csatlakozási kérelmét az EK-ba. Az ország első csatlakozási kérelmét 1961-ben nyújtotta be, amit CHARLES DE GAULLE francia köztársasági elnök vétózott meg. A második csatlakozási kérelem szintén a francia kormány miatt bukott meg. DE GAULLE elnök 1969-ben történt lemondása és az időközben megváltozott francia álláspont tette lehetővé, hogy megnyíljon az út Nagy-Britannia előtt a közösségi tagság felé, csatlakozása 1973-ban következett be.

Annak azonban, hogy a hosszú időn keresztül tapasztalható elfordulás az integrációtól pozitívabb irányba terelődött, számos más mozgatórugója is volt.

Az 1970-es választásokon a Konzervatív Párt került hatalomra, s e pártnak jutott feladatául a brit tagság feltételrendszerének kidolgozása. Az új miniszterelnök, EDWARD HEATH elkötelezett híve volt az egyesült Európa eszméjének. Ekkorra már egyértelművé vált a közösségi tagságból származó gazdasági haszon, mivel az EK éves gazdasági növekedési rátája közel kétszerese volt a Britanniában mért átlagnak 1960 és 1970 között (EK átlag: 4,2%, míg a brit átlag: 2,3%). A brit kereskedelem szerkezete és iránya erőteljesen az európai országok irányába strukturálódott át. Harmadik okként az említendő, hogy a legfőbb szövetséges, az Amerikai Egyesült Államok is az EK-tagság irányába terelte az országot, hiszen csökkenő európai befolyásának megállítását remélte a brit tagságtól. Végül a Nemzetközösség jelentőségének csökkenése is Európa felé irányította a briteket, mert egyre inkább eltörpült úgy gazdasági, mint politikai értelemben e kötődés előnyössége, s a szigetország legfőbb érdekei az európai s nem a birodalmi körben formálódtak ki.

A britek taggá válása azonban megnehezítette az integrációs folyamatokat, mert a kormány évekig harcolt a költségvetésbe történő brit befizetések lefaragásáért. A hetvenes évek euroszkepticizmusa és a sajátos brit nemzeti szuverenitás védelme következtében a britek nem tudtak teljes meggyőződéssel kiállni az integrációban való előrehaladás mellett.

Az 1980-as évek elejére megállt a brit hanyatlás, emellett az ország jelentős fegyveres erővel rendelkezett. Az 1992-ben aláírt Maastrichti Szerződés óriási előrelépést jelentett az integráció szorosabbra fűzésében, ám a britek itt is „opt-out”-ot, önkéntes kimaradási lehetőséget harcoltak ki a Gazdasági és Monetáris Unióból.

Amikor a Közös Piac közösséggé, majd unióvá alakult, Nagy-Britannia kezdte magát rosszul érezni fokozódó elszigetelődése és gyakori 11:1 arányú leszavazása miatt.

A „vonakodó partner” elnevezés okaként KOVÁCS GABRIELLA a brit uniós érdekérvényesítésről szóló írásában a brit politikai-jogi berendezkedést említi, ami gyökeresen eltér a Közösség felépítményétől. Az alkotmányos monarchia kodifikálást mellőző, különféleképpen értelmezhető, különleges eljárás nélküli, gyorsan változó „flexibilis alkotmánnyal” rendelkezik. Ennek főbb elvei hosszú évszázadok során alakultak ki. A Parlament alkotmányozó főhatalommal rendelkező legfőbb jogalkotó intézmény, melynek döntéseit a brit jogrendszer szerint az ország területén senki sem írhatja felül. *„Az uniós politizálás konszenzuskereső és föderalista jellege, a végrehajtó hatalom sajátos vonásai mind idegenek a brit hatalomgyakorlástól...”*¹

A BRIT INTEGRÁCIÓS POLITIKA FEJLŐDÉSE A HETVENES-NYOLCVANAS ÉVEKBEN

Az egymást váltó kormányok csak lassan ismerték fel az európai együttműködés politikai vonulatát és jelentőségét, valamint az abban vállalandó brit szerep politikai formáló fontosságát.

A HEATH-kormányzatnak (1970–74) jutott az a feladat, hogy bevezesse Nagy-Britanniát az Európai Közösségbe. Konzervatív politikusként HEATH a Közösség lelkes támogatójának bizonyult. A kormány célként tűzte ki az akkori Közösség intézményeinek megreformálását és a közös külpolitika kialakítását. A gazdasági együttműködést azonban minden lehetséges módon akadályozni kívánták. Az 1970-es WERNER-terv, a közös pénz terve hamar lekerült a napirendről, ám az EMU-val kapcsolatos döntések kialakítása során már fény derült arra, hogy Nagy-Britannia nem lesz egyszerűen kezelhető partner az európai együttműködésben. A britek ragaszkodtak ahhoz, hogy a felállítandó Európai Központi Bank székhelye Brüsszel legyen. Az új nemzetközi szerep hazai elfogadtatása már a kezdetekben is súlyos nehézségekbe ütközött, az ország ugyanis az első olajválság kitörésekor csatlakozott a Közösséghez, amikor a háború utáni legnagyobb és legtartósabb recesszió sújtotta a világot. Otthon a konzervatív kormány élesen szembekerült a nagymértékben megerősödött szakszervezetekkel, melyek HEATH-t el is távolították a kormányból.

1974-ben a munkáspárt került hatalomra. WILSON magát a brit érdekek legfőbb védelmezőjének kiáltotta ki. A kormány tervei között eredeti csatlakozási feltételek közül négynek az újratárgyalása szerepelt. Ezek a következők voltak: a nemzetközi termékek uniós piacokra való bejutásának biztosítása, a brit kormány kapjon lehetőséget az ipar és egyes régiók állami támogatására Brüsszel beleszólása nélkül, a közös agrárpolitika reformja és a brit költségvetési hozzájárulás mértékének csökkentése. A kormány gazdasági programjában a közösségi piac, mint egy lehetséges brit exportpiac szerepelt. A kezdetekben képviselt brit álláspont az volt, hogy nem csupán politikai szempontból nem kívánnak a közösségi együttműködésre támaszkodni, de még a gazdasági oldalt is megfontolják.

Az 1970-ben Európai Politikai Együttműködés (EPC), azaz a közös külpolitika kialakítására létrehozott szervezetnek Nagy-Britannia aktív tagja lett. Az Európai Po-

---

¹ Kovács G.: „A német és brit uniós érdekérvényesítés háttere a kilencvenes években” –Európai Tükör, IX.évf, 2004/november 41.o.

litikai Együtműködés jelentősége akkor vált nyilvánvalóvá a brit kormányzat számára, amikor a napirendjére számos volt nemzetközi kérdés is felkerült. A WILSON-kormány elődleges célja nem a mélyítés volt, hanem a költségvetési hozzájárulások csökkentése, a gazdasági együttműködés lazítása, amit az EPC-ben vállalt aktív szerep jól kiegészített.

Az 1976–79 közötti CALLAGHAN-kormány alatt került sor az Európai Monetáris Rendszerben (EMS) való brit részvétel megakadályozására. Beiktatásakor CALLAGHAN hangsúlyozta: brit részről fontosnak tartják az integráció politikai vonulatainak erősítését (EPC), valamint a Közösség további bővítését. Amikor a francia és német javaslatra előterjesztett, a monetáris stabilitást megteremteni célzó pénzügyi rendszert európai körökben ismertették, a brit kormány támogatásáról biztosította a stabilitást célzó intézkedéseket, azonban kételyét fejezte ki a rendszer működését illetően. Belpolitikai nyomásra CALLAGHAN kénytelen volt nemet mondani a brit EMS-tagságra.

A formális jogi területen Nagy-Britannia példásan viselkedett a hetvenes években. A tagságából adódó nemzetközi kötelezettségeinek eleget tett, minden területen elfogadta a Bizottság szupranacionális döntéseit csakúgy, mint az Európai Bíróság határozatait.

1979-től a THATCHER-kormány külpolitikájában az európai együttműködés gondolata erőteljesen háttérbe szorult és elsőbbséget kezdtek élvezni az amerikai és transzatlanti kapcsolatok. THATCHER ellenállt a brit EMS-tagságnak. A miniszterelnök kikötötte: az árfolyam mechanizmushoz való csatlakozás feltétele, hogy a brit infláció mértéke megközelítse az európai átlagot. Tiltakozott az Európai Központi Bank felállítása ellen, s bár aláírta az Egységes Európai Okmányt, továbbra sem akart csatlakozni az árfolyam-mechanizmushoz.

A hetvenes-nyolcvanas évek kormányzatai nem tudták teljes mértékben felkarolni az EK-tagságot a közösségi és nemzeti politikák érdekeinek ütközése következtében. A sajátos brit pártrendszer miatt egyetlen kormányzat sem mert teljes odaadással felvállalni az európai együttműködés ügyét. A kívül maradás hátrányai azonban szintén nyilvánvalóak voltak. Kívülállóként a britek nem lesznek képesek az integráció fejlődését befolyásolni, nem tudnak beleszólni az egyes tárgyalások napirendjének kialakításába. Ez súlyos veszteséget jelent egy olyan államnak, amely a nemzetközi politika színpadán mindig is az egyik főszereplőnek számított.

AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁG GAZDASÁGI HELYZETE A 90-ES ÉVEKBEN

A THATCHER-korszakot a MAJOR vezette kormányzati adminisztráció váltotta fel (1990). A MAJOR korszakban folytatódott Nagy-Britannia európaivá válása. Még 1990-ben csatlakozott az Európai monetáris Rendszerhez (EMS). Ebben az időszakban elfogadták és bevezették az európai állampolgárságot, maga a királynő, II. ERZSÉBET is „Európa polgára” lett. Azonban nem volt hajlandó Nagy-Britannia elfogadni a Schengeni Megállapodást, amely a Közösségen belüli határellenőrzések teljes lebontására irányult. MAJOR végül aláírta a Maastrichti Szerződést az ún. Szociális Karta kivételével, azonban minden dokumentumból kivette a „föderális” szót.

A miniszterelnököt 1992-től balszerencsék sora kísérte. Bár sikerült elfogadtatnia az „opt-out”-ot Maastrichtban, népszerűsége hamarosan drasztikusan csökkenni kezdett. Az euroszeptikusok malmára hajtotta a vizet az, hogy a Maastrichti Szer-

zódés jóváhagyására kiírt francia népszavazás eredménye az volt, hogy az indítvány éppen csak megkapta a többséget. Még ennél is drasztikusabb hatással volt tekintélyére a „fekete szerda” néven elhíresült esemény: a fontsterling árfolyama a központi bank minden erőfeszítése ellenére zuhanni kezdett a tőzsdéken. Tény az, hogy a font hosszas ellenkezés után igen túlértékelve csatlakozott az árfolyam mechanizmushoz és a brit gazdaságban tartós gyengélkedés volt tapasztalható. JOHN MAJOR kormánya drasztikusan leértékelte a nemzeti valutát és bejelentette kilépését az EMS-ből. A világgazdaságban beállt pozitív folyamatok hatására a brit gazdaság váratlanul erőre kapott és dinamikus növekedésbe kezdett. Ez a helyzet az euroszeptikusokban azt a kérdést idézte elő, hogy miért kellene csatlakozni az Európai Monetáris Unióhoz, ha azon kívül maradva is felvirágzik a gazdaság?

A monetáris unió gondolatával néhányan már az EGK megalakításakor foglalkoztak. Első hivatalos koncepciója az 1970-es WERNER-tervben fogalmazódott meg. Részletes tervezetének kidolgozása, a JACQUES DELORS vezette, Európai Közösségek Bizottságához fűződik. Az Egyesült Királyság kivételes pozíciót harcolt ki magának, ugyanis a szerződés aláírásakor kivonta magát a kötelező hatály alól. A szigetország az egyedüli volt a tagországok között, amely a kívülmaradás jogát már az „uniószerződés” megkötésekor (1991. december) kinyilvánította, azaz kezdettől fogva szkeptikus, távolságtartó magatartást tanúsított, amelyet az EMS-beli tagság 1992. szeptemberében bekövetkezett felfüggesztése, majd kilépése is megerősített.

Az Egyesült Királyság egyike azon EU-tagországoknak, amelyek 1999-ben nem vezették be az eurót, mint az EU egységes valutáját. Dánia kívülmaradását az 1992-es népszavazás nyomán érte el. Az 1995-ben csatlakozott Svédországban a kormány önállóan, a közvéleményre való tekintettel határozott hasonlóképpen. Görögország pénzügyi mutatói alapján sokáig kimaradónak számított, de 2001-ben beléphetett a Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszába.

ANDOR LÁSZLÓ „Anglia és az euró” című cikkében érdekességként említi, hogy az Egyesült Királyság hosszas vonakodó magatartása szemben áll a ténnyel, hogy WINSTON CHURCHILL 1947-es zürichi beszéde volt az egyik megalapozója a nyugat-európai egységpolitikának.¹ 1973-as csatlakozásával Európa egyik legjelentősebb gazdasági, politikai hatalma vált az Európai Közösségek részévé, amely azonban tagsága során az integráció elmélyítésének ellenzője lett.

Az EMU programjának számos közgazdasági akadály volt. Az EMS árfolyam-mechanizmusát (ERM) a szétesés veszélye fenyegette. Az ERM válsága nyilvánvalóvá tette, hogy az EU országok csak egyenlőtlen ütemben tudnak elindulni a Maastrechtben megkezdett úton.

Az Európai Monetáris Intézet felállítására a terveknek megfelelően sor került. A konvergencia kritériumoktól kezdetben a tagok inkább távolodtak. A tagországok számára az a kamatpolitika, amit a német egyesítés diktált, nem volt elfogadható. Olaszország és az Egyesült Királyság valutájuk leértékelésére kényszerültek. A fontot kivonták az EMS árfolyam rendszeréből, s 15%-kal leértékelték a brit gazdaság mutatóinak romlása miatt.

A németellenes hangulat, mely már a THATCHER-korszakban felütötte fejét, fenyegető módon felerősödött a „fekete szerda” után. A valutaleértékelés után a kormány kénytelen volt jelentős adóemeléseket végrehajtani, amely ismét hozzájárult

¹ Andor L.: „Anglia és az euró” - Európai Tükör, VIII. évf. 2003/1.sz.103.o.

MAJOR és a konzervatív párt népszerűségének csökkenéséhez, mivel ezzel választási ígéreteit szegte meg. A kilencvenes évek elejére egyre nagyobb szakadék tátongott a társadalom egyes rétegei között. MAJOR a helyzettel szemben tehetetlennek bizonyult. Az 1992 szeptemberében bekövetkezett pénzügyi válság következtében a konzervatív Európa-politika zátonyra futott.

Tekintsük át röviden, milyen az euró konzervatív megítélése. Konzervatív érvelés szerint az EMU és a közös pénz bevezetése nemcsak gazdasági, de több politikai okból is elfogadhatatlan a britek számára, mert véleményük szerint a közös pénz nagymértékben befolyásolja nemzeti szuverenitásukat, az ezzel összefüggő érdekérvényesítést és a Parlament szerepét. A brit szuverenitás egyik fontos külső szimbóluma éppen a font sterling, amelynek az „elvesztése” nemzeti traumát jelentene. A konzervatív politikálásnak ez az egyik legerősebb érzelmi eleme.

THATCHER meg volt győződve arról, hogy az EMU csakis egyfajta gazdasági és monetáris együttműködést jelent, és ez semmiféleképpen sem vezethet a közös pénz bevezetéséhez.

MAJOR még az 1997-es konzervatív pártprogramban is azt jelzi, hogy nem látják megvalósíthatónak a közös pénz 1999-es beindítását. Számukra csakis a gazdasági konvergencia megvalósulása esetén képzelhető el egyáltalán a tagság megfontolása. A terv elfogadását akadályozó tényezők között szerepelt továbbá a hosszú ideig meglehetősen ellentmondásos álláspontot képviselő brit gazdasági elit is. A gazdasági élet képviselői pozitívan viszonyultak az ERM-tagsághoz, hiszen ez hozzájárulhat a kamatlábak csökkenéséhez és az árfolyam-stabilitás megteremtéséhez, egy részük azonban továbbra is elutasította az EMU-tagságot.

THATCHER politikailag olyan mértékben elfogadhatatlannak tartotta az EMU-tagságot, hogy a monetáris unióra vonatkozó önálló gazdasági javaslattal állt elő. A terv alapja az volt, hogy két párhuzamosan létező, egymással versengő valutát kell létrehozni, a nemzeti bankok, pedig az ERM keretében fognak egymással versenyezni.

A jelenlegi konzervatív ellenzék azzal érvel az euró bevezetése ellen, hogy a közös piac biztosította előnyöket a tagság nélkül is tökéletesen lehetséges élvezni. Figyelmeztetnek a rövid ERM-tagság keserű tapasztalataira, amikor is az árfolyamok nőttek, a munkanélküliség pedig a duplájára emelkedett.

Az euró biztosította stabilitást elutasítják a konzervatívok, hiszen úgy látják, hogy az euró eddig sem tudta a stabil valuta szerepét betölteni. Álláspontjuk szerint a közös pénz nem fog több külföldi tőkét vonzani az országba, a tőke azért áramlott a szigetországba, mert alacsony volt az adószint és átlátható a szabályozás.

A kérdésben megfogalmazott brit álláspont meglehetősen ellentmondásos volt. A felvázolt brit elképzelések egyértelműen azt a politikai célt szolgálták, hogy ne hagyják az integrációt a mélyítés újára lépni, elejét vegyék az ez irányú kezdeményezéseknek és egyidejűleg „hígítsák” a folyamatot. Az EMU tagság így nemcsak gazdaságilag, de politikailag is elfogadhatatlan volt a britek számára.

Az Unió bővítésével kapcsolatban brit részről a konzervatívok azon az elvi állásponton vannak, hogy azt támogatni kell, mert egy részről ez erkölcsi kötelességük, másrészről a bővítésben az Unió mélyülésének egyik ellenszerét látják. A bővítéssel kapcsolatban az a kérdés okoz aggodalmat, hogyan lesz képes az Unió a megnövekedett létszámmal hatékonyan működni.

A BLAIR-KORMÁNY STRATÉGIÁVÁLTÁSA

MARGARET THATCHER kormányzása nem javított a brit gazdaság versenyképességén. A britek, minden tekintetben, leszakadóban voltak az európai riválisokkal, különösképpen a németekkel szemben. A 90-es években már nyilvánvalóvá vált, hogy a Munkáspárt csak akkor érhet el megfelelő sikereket, ha felvállalja a Maastrichti Szerződés által kijelölt integrációs programot. Nyugat-Európában ezzel a várakozással tekintettek az 1997-es választások elé.

Az 1997-ben hatalomra került BLAIR-kormány hozta meg az áttörést a britek ellenállásában. TONY BLAIR személyében egy fiatal, nyitott, dinamikus személyt ismert meg Európa, akinek a közvélemény kutatások szerint rendkívül magas volt a népszerűsége. Az értékelések egy jelentős része TONY BLAIR személyének, illetve az általa végrehajtott pártreformoknak tulajdonítja a Munkáspárt 1997-es hatalomra jutását.

A hagyományos brit külpolitikai prioritások mindig is az ország nagyhatalmi státuszának megőrzését célozták. 1997-ben BLAIR így nyilatkozott: „*Nagy-Britannia része Európának, s ott vezető szerepet kell játszania. Nem azért, mert nincs más alternatívája, ha akarnánk, más szerepet is játszhatnánk. Hanem azért, mert az európai vezető szerep Nagy-Britannia érdeke.*”¹ Érvéle szerint Nagy-Britannia csakis akkor tud a legteljesebb mértékben profitálni az integrációból, ha az ország az európai együttműködés közepébe helyezi magát.

A jelenlegi brit EU-politika meghatározó eleme a kormányzó munkáspárti és az ellenzékben politizáló konzervatív elképzelések között megfigyelhető alapvető ellentét (ami azonban nem érinti a bővítés kérdését). A Konzervatív Párt az euroszkepticizmusban találta meg az ideológiai összetartó és mozgósító erőt. Míg a Munkáspárt politikai érvei egyértelműen a tagság támogatását erősítik, a kormány kezdi felismerni, hogy a pusztán kiváló gazdasági mutatókra való hivatkozás nem teremt elég alapot az EU-ügyekkel kapcsolatban meglehetősen szkeptikus brit közvélemény megnyerésére. Az első kormányzati ciklusát töltő BLAIR-kormány már 1998-99 folyamán szembesült azzal a ténnyel, hogy a legerősebb EU-ellenesség Angliában tapasztalható.

A nemzeti érdekre való hivatkozás mellett BLAIR stratégiája megkívánta, hogy Nagy-Britanniát közelebb hozzák az Unióhoz és a konstruktív együttműködés keretein belül a brit érdekérvényesítési lehetőségeket is erősítsék, azokat aktivizálják. Brit elképzelések szerint a német–francia tengelyt kiegészítené a brit részvétel.

A BLAIR-féle EU-politika tehát meghozta a várva-várt áttörést Nagy-Britannia és az EU számára. Ez után joggal merül fel a kérdés, hogy ez a változást jelentő politika miért nem eredményezte mégsem az eurózónához való csatlakozást. A munkáspárt egyértelműen az európai érdekeket helyezi előtérbe. Azt, hogy a közös valuta bevezetéséből, az EU egyik legnagyobb vállalkozásából Nagy-Britannia kimaradt – több más később elemzett ok mellett – a belpolitika ellentmondásos légköre okozta.

TONY BLAIR miniszterelnök, BROWN pénzügyminiszter és COOK külügyminiszter számára a legfontosabb célkitűzésnek bizonyult, hogy Nagy-Britannia relatív hanyatlását megállítsák. Az OECD és Világbank adatai alapján 1979-ben Nagy-Britannia a tizenharmadik legprosperálóbb ország volt, ám 1996-ra a világranglistán a huszonkettedik helyre süllyedt. TONY BLAIR számára az euró bevezetése távlati cél,

¹ Rapcsák J.: i.m.273.o. /idézet Tony Blair „Speech at Guildhall 1997.november 10./

amelyet azonban népszavazás fog eldönteni. Az azonban biztos, hogy BLAIR elképzelése szerint sokkal határozottabb cél az európai integráció, mint bármely konzervatív elődje számára. E szándékot demonstrálta a kormány első intézkedése. A Munkáspárt 1997-es győzelmét követően egy héttel a választások után történt az a döntés, hogy a brit központi bank, a Bank of England a monetáris politika terén függetlenséget kapott. Közismert tény, hogy a jegybank függetlensége is egyik követelménye az EMU-hoz való csatlakozásnak. GORDON BROWN, az új pénzügyminiszter öt közgazdasági próbától tette függővé az euró bevezetését országában. Kinyilvánította, hogy akkor támogatja az euró bevezetését, ha:

- 1) a kontinens és a brit gazdaság ciklusai megfelelően és tartósan egymásra hangolódnak,
- 2) a csatlakozás nem árt a Citynek és a pénzügyi szolgáltatások szektorának,
- 3) a csatlakozás segíti a külföldi befektetők beáramlását,
- 4) a csatlakozás nem veszélyeztet munkahelyeket,
- 5) a brit gazdaság eléggé rugalmas lesz ahhoz, hogy az euróövezeten belüli gazdasági válságokban képes legyen helyt állni.

BLAIR birminghami beszédében az euróval kapcsolatban kiemelte: a gazdasági kritériumok teljesítése a tagság legfontosabb előfeltétele. Ez azt is jelenti egyben, hogy ha ezeknek az ország megfelel, akkor nem létezhetnek olyan politikai és alkotmányos korlátok, amelyek megakadályozhatnák a brit eurótagságot. A végső döntést azonban természetesen az emberek hozzák meg.

A munkáspárti vezetés – a kormányzati elődökhöz hasonlóan – a bővítést európai stabilizáló folyamatként és egyfajta erkölcsi jóvátételként fogta fel. A bővítés garantálja azt is, hogy az új tagok továbbra is demokratikusan fejlődjenek, ne térjenek le a demokrácia újáról, az Egyesült Királyság számára, pedig további gazdasági lehetőségeket nyit meg. További kereskedelemteremtés, életszínvonal-emelkedés, új munkahelyek létrehozása lesz a folyamat eredménye. A Konzervatív Párt alapvetően a mélyítés ellenszerét látta benne, miközben a Munkáspárt a potenciális gazdasági előnyöket hangsúlyozta.

A bővítésnek a BLAIR-kormány által való támogatását segítette az a tény is, hogy 1998 első felében Nagy-Britannia töltötte be az unió soros elnöki tisztét. Ugyanebben a félévben indultak be a tényleges csatlakozási tárgyalások a tagjelöltek egy csoportjával.

ÉRVEK ÉS ELLENÉRVEK

1999 januárjában bevezetésre került 11 országban számlapénz formájában az euró. Az esemény politikai sikerérzést váltott ki a tagországokban. A hirtelen támadt optimizmust táplálta, hogy megindult az euró zóna gazdaságainak növekedése.

GONDOS ÁDÁM így vélekedik „Nagy-Britannia és az euró: merre tovább” című cikkében: „Semmiképpen nem szabad azonban elfelejteni, hogy az euró bevezetésének sikeressége még egyáltalán nem dőlt el. Hogy végül is mi lesz a mérleg, az csak évek, évtizedek múlva lesz majd eldönthető.”¹

GONDOS ÁDÁM szerint az EMU sikerességének három fontos feltétele van: Elsőként azt említi, hogy monetáris konvergenciának kell megvalósulnia a tagországok-

¹Gondos Á: „ Nagy-Britannia és az euró: merre tovább?” Európai Tükör, V. évf.2000/2.sz.76.o.

ban, amely egymástól alig eltérő inflációs rátát feltételez. Másodsorban fontos, hogy a fiskális pozíciókat rendben tartsák, az államadósság, pedig ne legyen magas. Harmadik kritériumként azt említi, hogy a munkaerőpiacnak megfelelően rugalmasnak kell lennie, különösen a reálbérek kialakításánál szükséges a rugalmasság.

Tekintsük át, milyen érvek és ellenérvek sorakoztak az euró bevezetésével kapcsolatban brit körökben. A csatlakozás mellett olyan érv szól, mint az árfolyam stabilitás, mely az exportárakkal és bevételekkel kapcsolatos kockázat csökkentését is jelentheti. Nagy-Britannia exportjának fele az EU tagországai felé irányult 2000-ben. A közös valuta használatával a nemzetközi tőkeáramlás még nagyobb foka érhető el, ez, pedig az egységes piacba történő mélyebb integrálódást vonja maga után. Nagy-Britannia gazdaságában nagyon fontos szerepet tölt be külföldi működőtőke-vonzó képessége, az említett évben az összes külföldi működő tőke 40%-a Nagy-Britanniába áramlott.

Az ellenérvek hosszú sorát lehetne felsorakoztatni. Ezek között jelentős szerepet tölt be az önálló monetáris politika fenntarthatóságával kapcsolatos félelem. Tartanak az ECB keménységétől, s megvalósíthatatlannak látják demokratikus elszámoltathatóságát. A britek úgy érvelnek, hogy az egységes, hosszú távú kamatláb nem lesz megfelelő minden egyes ország számára. Az ellenzők főképpen az ország gazdasági eredményeinek veszélyeztetését látják.

Nagy-Britannia komoly előnyökkel rendelkezik számos eurózónához tartozó országhoz képest: gazdaságpolitikája kiegyensúlyozottá vált az ezredfordulóra, vállalkozásbarát szabályozás van életben. Számos európai ország számára az euró értelme a monetáris és fiskális fegyelem általánosságában, strukturális reformok kikényszerítésében, és egy versenyképesebb gazdaság létrehozatalában van. Nagy-Britannia gazdasága jórészt megoldotta e feladatokat, sokkal rugalmasabb, versenyképesebb gazdasággal rendelkezik, mint az Unió többi nagy gazdasága. A maastrichti kritériumokat az ország minden tekintetben teljesítette, gazdasági növekedése igen dinamikus alakult, az infláció és a munkanélküliségi ráta alacsony szintjének tekintetében is megelőzi a többi országot, s az állami költségvetés pozíciói egységesek.

AZ EURÓVAL KAPCSOLATOS DILEMMÁK HÁTTERE

A közös pénz bevezetése óriási kihívások elé állította a tagállamokat, hiszen az integráció mélyítését elősegítő eszköznek szánták. A brit kül- és EU-politika kezdetől fogva részben szkeptikusan szemlélte az euró bevezetését, főleg a konzervatívok. BLAIR stratégiája erőteljes közeledést mutat az EU irányába. Ám a BLAIR-kormányzat EU-hoz közeledő politikája erőteljes korlátokba ütközik.

A brit belpolitikában mindvégig fellelhető az álláspont, hogy a gazdasági és politikai unióra igent mondanak, ám erőteljes nemmel felelnek, ha szuverenitásuk akár részleges feladásáról is van szó; a közös valuta ugyanis konkrétan harmonizálást igényel, ami a britek számára nem elsődleges cél.

BLAIR felismerte, hogy az euró bevezetése történelmi szükségszerűség, s azon munkálkodik, hogy sikerüljön megváltoztatni a „vonakodó partner” elnevezést, ezért szövetségeit egyre inkább a kontinensen keresi.

Vizsgáljuk meg közelebbről, milyen egyéb nehézségekkel kellett szembenéznie a BLAIR-kormányzatnak kezdetektől fogva. A brit lakosság körében növekszik az

euroközöny. TONY BLAIR régóta ígérgeti, hogy népszavazást léptet életbe, ám még mindig nem sikerült eldönteni, hogy az EMU-tagság kritériumainak teljesítése esetén mikor kerüljön sor népszavazásra. BLAIR sokat veszített népszerűségéből, lakosság előtti hitelességéből részben az iraki háborúval kapcsolatos intézkedései miatt; romló népszerűségének másik oka, hogy GORDON BROWN pénzügyminiszter, a brit politika meghatározó egyénisége évek óta sikeresen akadályozza a BLAIR által javasolt népszavazást.

A brit belpolitikai légkört és a közvéleményt is erőteljesen befolyásolja a 2000-ben alakult hat párt tagjait tömörítő euróellenes szövetség kampánytevékenysége. BLAIR helyzetét nehezíti, hogy nem csak a közvélemény többsége, hanem egyes pártjabeli politikusok is nyíltan elvetik a közös valutát. BLAIRnek a szakszervezetek ellenállásával is számolnia kell. Számos szempontot figyelembe kell vennie BLAIR euró bevezetését sürgető, két tűz között lévő kormányának.

Riasztó jelként szolgálhat a britek számára, hogy az eurózónában a munkanélküliségi ráta majdnem kétszer akkora, mint az Egyesült Királyságban. Összességében 41 000 üzleti vállalkozás ment tönkre 2002-ben, mely naponta 1800 állás megszűnésével járt. Ezzel szemben az Egyesült Királyságban csökkent a munkanélküliség 2002-ben.

A probléma nem csupán a rövid távú nehézségekben rejtőzik, mert az eurózóna nagyon komoly, középtávú strukturális nehézségek elé néz. Az egyik legnehezebb dolog, hogy mekkora egységes kamatlábat állapítsanak meg a 12 országban, melyek szükségletei erősen különböznek. A kamatláb számos tagállam esetében túl magas, mint pl. Németország, Belgium, de Görögország és Írország esetében túl alacsony.

A 2001. szeptember 11-i USA elleni terrorista merényletet követően TONY BLAIR elsőként állt ki Washington mellett az afganisztáni háború tekintetében – amely nem segített népszerűségének megszilárdításában. BLAIR akkor már egyre határozottabban beszélt az euró bevezetésének szükségességéről. Hogy a közös pénz mégsem váltotta fel a fontot, azt az a tény is erősen befolyásolja, hogy a kormányfő és a pénzügyminiszter között fokozatosan elhidegült a viszony. BROWN álláspontja azonban a kormányfőnél is jobban meghatározza a közvélemény eurós állásfoglalását. Sokan azt vélik, hogy egy sikeres népszavazásra leginkább akkor nyílna esély, ha a két másik kimaradó országban, Dániában és Svédországban is igent mondanának az állampolgárok a nemzeti valuta megszüntetésére. A 2000 őszi megtartott népszavazáson a dánok többsége nemmel voksolt. Svédországban 2004-ben népszavazással utasították el a csatlakozást. ANDOR LÁSZLÓ tanulmányában úgy vélekedik, hogy Nagy-Britanniában beláthatatlan következményei lennének egy nemleges döntésnek.¹ Nagy-Britannia nem olyan ország, ahol kísérletezni lehet. Szerinte az állampolgárok többségének „nem” szavazata egy-két generáció távlatára venné le a politikai élet napirendjéről az euró bevezetésének lehetőségét. Így TONY BLAIR nincs könnyű helyzetben, az időpont megválasztása nagy fejtörést fog okozni. A cikkíró egy másik tanulmányában² TONY BLAIR népszerűségének csökkenését elemzi, aki a kilencvenes években, hazájában és annak határain túl is rajongva tisztelt politikus volt. Fiatalos lendületével, modernizációs törekvéseivel, európai elkötelezettségével a kilencvenes évek politikai életének kimagasló alakjává vált. ANDOR LÁSZLÓ szerint

¹ Andor L.: „Anglia és az euró” –Európai Tükör, VIII.évf. 2003/1.sz.116.o.

² Andor L.: „Tony Blair drámája” – Európai Szemle, 2003/3 45.o.

azzal, hogy BLAIR, amikor a 2003-as iraki háborúban és annak előkészítésében az Egyesült Államok legfőbb szövetségeseiként lépett fel, kormányfői és pártvezéri korszakának legfőbb kockázatát vállalta, mintegy kockára téve azt a rendkívüli tekintélyt, amit a kilencvenes években sikerült kiépítenie Nagy-Britanniában és Európában. TONY BLAIR kormányzásának első öt évében négy katonai konfliktusban vett részt Nagy-Britannia (Irak, Jugoszlávia, Sierra Leone, és Afganisztán). Az iraki beavatkozás kivételével a többi mind a nemzetközi közösség támogatottsága mellett zajlott. Az iraki háború, s egyéb ezzel kapcsolatos kétes ügyekben való szerepe miatt megrendült tekintélye pártján, a brit és az európai közvéleményen belül. Valószínűleg ennek tudható be, hogy bár a 2005. májusi választásokon újrválasztották, győzelme sokkal kisebb arányú volt, mint az 1997-es és 2001-es választásokon.

Nagy-Britannia – gyarmatbirodalma megszűnése ellenére – jelenleg is fontos világpolitikai szerepet játszik. Világpolitikai szerepének számos összetevője van: az Egyesült Államok mögött a második sorban áll, atomfegyverei, az ENSZ Biztonsági Tanácsában való állandó tagsága mind ezt erősítik. Jólétben él Európa peremén, s központi szerepet tölt be az angol nyelvű világban.

Miközben ténylegesen csökken az uniós kötődés iránti lelkesedés, a közvélemény kutatások egyre csak azt jelzik, hogy az emberek mélyen csalódtak a brüsszeli demokráciában. Továbbra is erős az ellenérzés a valutaunió iránt, közgazdászok is egyre szkeptikusabban vélekednek a valamikori brit részvétel gazdasági következményeivel kapcsolatban, ugyanakkor azt is sejteni vélik, hogy mégis be fog következni. A BLAIR-kormány tevékenysége egyértelműen tükrözi ezt az állapotot. Jelenleg nem világos, hogy a BLAIR-kormánynak a teljes részvételtől való húzódozása pusztán politikai elővigyázatosságból fakad, vagy továbbra is abból a kételyből ered, hogy a közreműködés ténylegesen az ország gazdasági érdekeit szolgálná-e, illetve az Unió életképességének és célszerűségének a megkérdőjelezése áll-e a háttérben. Számos elemző úgy véli, hogy a kimaradás többet ártana, mint a részvétel.

Némelyek azonban felvetik annak lehetőségét, hogy az európai országokkal ellentétben az országnak van egy európai és egy atlanti feladata. Az észak-amerikai alternatíva, bár alig érzékelhető a köztudatban, mégis sokak szerint beárnyékolja az ország teljes elkötelezettségét az EU mellett.

TONY BLAIR kétértelmű magatartása mind a mai napig rányomja bélyegét a brit uniós viszonyokra. Erőteljes Európa-párti magatartása mellett évek óta halasztgatja a valutaunióba való belépést, s a háttérben számos invázió keretében Amerika legfőbb szövetségese.

Az „atlanti opció elve” gazdasági realitásokon nyugszik. Nagy-Britanniának továbbra is szoros a kapcsolata az USA-val és Kanadával. A két országgal lebonyolított brit külkereskedelmi volumen kétszer akkora, mint a többi EU-államé együttvéve.

Nagy-Britannia problémája, hogy szeretne egy olyan helyet találni, amely összhangban van történelmével, kultúrájával, gazdasági érdekeivel, stratégiai követelményeivel.

ÖSSZEFOGLALÓ GONDOLATOK

Vizsgálódásom célja az volt, hogy rávilágítsak a kül-, és belpolitika összefüggéseire egy véleményét erőteljesen kifejező tagállam integrációs politikájának bemutatásával.

A brit EU-politika sajátosságainak taglalása során nyilvánvalóvá vált, hogy olyan tényezőkkel állunk szemben, amelyek a kontinens országában is fellelhetők, azonban a szigeten ezeknek a jelentősége hatványozottan nyilvánul meg.

A brit kormányfő tudatában van annak, hogy a közvélemény szerepe meghatározó. Ezért következetesen arra törekszik, hogy az uniós döntéseket, az abban való brit részvétel formáit elmagyarázzák a lakosságnak. Ebben nagy segítségére vannak a régi vagy újonnan szerzett szövetségesek is. Ő csak egyensúlyt akar teremteni a kontinensen és a szigetországban uralkodó politikai és ideológiai felfogások között.

Elemzők szerint az elkövetkező évek döntő fontosságúak lesznek a tekintetben, hogy Nagy-Britannia melyik irányba fog tovább haladni. Egyrészt azért, mert a tapasztalat mutatja majd meg, mennyire jól vagy rosszul működik az egységes pénzrendszer. GONDOS ÁDÁM meglátása szerint, ha a britek azt fogják látni, hogy az európai gazdaságok nem tudnak kilábalni a recesszióból, a munkanélküliség nem csökken, a kontinentális gazdaságok reformjai, pedig rendre elbuknak a politikai akarat hiánya következtében, valószínűleg nehéz lesz azt a következtetést levonni, hogy az euró bevezetése sikeres, és érdemes csatlakozni a közös pénzrendszerhez. Befejezőként hadd vegyem kölcsön CSABA LÁSZLÓ a Figyelőben megjelent cikkének egy mondatát: „*A pragmatikus, konkrét hasznokra koncentráló angol megközelítéstől idegen az európai szövetségi állam, mint politikai világcél, a visszavonhatatlan elköteleződés, a nemzeti szuverenitás egy fontos szeletének a frankfurti – »ellenőrizetlen« - technokratákra történő átruházása.*”¹ Lehetséges, hogy ez a valódi ok húzódik meg a brit Európa-politika hátterében.

IRODALOMJEGYZÉK

- „Blair says UK must ignore single currency”. Financial Times. 2002. január 3.
 „One for all – The perils of a single currency”. The Economist. 2004. szeptember 25. 13. o.
 „The myth of eurocreep”. The Economist. 2002. január 5. 29-30. o.
 „Virtue unrewarded – Euro economies”. The Economist. 2004. november 20. 27-28. o.
 ANDOR L.: „Anglia és az euró”. Európai Tükör. VIII. évf. 2003/1. 100-116. o.
 ANDOR L.: „Tony Blair drámája”. Európai Szemle. XIV. évf. 2003/3. 45-69. o.
 ASH, T. G.: „Európai-e Britannia?”. Európai Szemle. XII. évf. 2001/3. 37-51. o.
 BLACK, C.: „Nagy-Britannia atlanti opciója”. Európai Szemle. XI. évf. 2000/1. 25-39. o.
 CSABA L.: „Van-e élet az eurózónán kívül?”. Figyelő. 2002. január 3. 26-27. o.
 DÓRA SZILVIA: „A brit EU-politika változása”. EU-Working Papers 2002/1.
 GONDOS Á.: „Nagy-Britannia és az euró: merre tovább?”. Európai Tükör. V. évf. 2000/2. 75-87. o.
 GYÉVAI Z., MARTIN J. P.: „Költséges plusz”. Figyelő. 2001. december 20. 14-15. o.
 HILL, R.: Mi, európaiak. Geomédia Szakkönyvek, Budapest, 1999. 65-85. o.
 HORVÁTH ZOLTÁN: Kézikönyv az Európai Unióról. Magyar Országgyűlés, 2002. 21-59. o.
 JUHÁSZ LÁSZLÓ: „A brit parlament és az Európai Unió”. Európai Szemle. IX. évf. 1998/1. 76-84. o.

¹ Csaba L.: „Van-e élet az eurózónán kívül?”-Figyelő.2002.január 3. 26-27.o.

- KECSKÉS LÁSZLÓ: EU jog és jogharmonizáció. Hvgorac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003. 12-344. o.
- KOVÁCS G.: „A német és a brit uniós érdekérvényesítés háttere a '90-es években”. Európai Tükör. IX. évf. 8. sz. 2004. november 38-54. o.
- MARTIN J. P.: „Félúton”. Figyelő. 2002. január 3. 13-25. o.
- RAPCSÁK J.: Nagy-Britannia és az európai integráció. A vonakodó partner. In: Kiss J. L. (szerk.): A tizenötök Európai. Közösségi politikák – nemzeti politikák. Osiris Kiadó, Budapest, 2000. 227-277. o.
- UNDERHILL, W., MEENAGHAM, G.: „The Blair-problem”. Newsweek. 2004. február 9. 16-17. o.

Integration or separation: The United Kingdom in the EU

The study aims to investigate the reasons why the United Kingdom, a dominant member of the European Union has not decided on the introduction of the common European currency. The reasons prove to be both economic and political, but the concepts of sovereignty and separation contribute to their „awkward” conduct, too. While examining the possible causes of the Community’s attempts to deepen integration, it becomes evident that the British approach has always been under the influence of a balancing policy, which creates a great barrier in the way of EU-integration.